

MORT DE ROSA CASTILLO, VDA. CABRUJA. A PROPÒSIT DE L'EXILI I EL SEU RECORD

Josep Maria Figueres

PERIODISTA I HISTORIADOR

A Ciutat de Mèxic ha mort **Rosa Castillo**, mestra mig catalana, vídua d'**Agustí Cabruja**, escriptor gironí i que va fixar un lligam tan fort amb la terra de l'estimat que el fill, **Jordi**, és el representant de la continuïtat però alhora significa una forma especial d'aquest exili obligat pel centralisme absolutista i que porta lluny de la terra per salvar uns principis i valors i la vida. El seu marit va escriure el 1951:

«Visc absent de l'hora que passa, com tu, record; Com tu, Esperança»

Li parlava de la Girona on mai pogué tornar però Cabruja no es planya sinó que amb l'Orfeó Català de Mèxic, llibres de versos i records, novel·les tan dures i singulars com *Les Olives* ben digna de ser llegida pels gironins que els plagui l'ahir, malgrada per una vida que no fos tancada sinó oberta en el desig de llibertat.

Rosa Castillo, dolça, amb la tan bonica cantarella del català que parlen els mexicans o els catalans que han viscut una vida en terra asteca, en preservava el llegat i com tants altres matrimonis mixts, en **Lluís Nicolau d'Oliver** i la diplomàtica Palmira, etc., fixaven un sentit nou en la vida. Arrels ben fondes però amplitud en la copa de l'arbre.

Així entre viatges, sempre li plaïa de venir i veure els paisatges de la terra de l'Agustí i amb relacions feu que coneguéssim i valoréssim l'obra.

La vaig conèixer l'estiu del 2004 quan vaig entrevistar un centenar d'exiliats, i fills, i cònjuges per a *Veus de l'exili*, que fou programa de Catalunya Ràdio (les 35 hores de programa es poden escoltar a ddd.uab.cat) de la UAB un repositori amb milions de documents mentre que l'emissora no té capacitat o esma per mantenir en arxiu obert el programa. Una vintena d'entrevistes fou publicada a Mèxic i a Catalunya. Sempre que vaig tornar-hi ens trobàvem, assaborint uns «pastelitos» on fos i parlant del tot i el res passàvem un matí o una tarda. Em regalà l'obra del seu home i el que no tenia m'ho havia fotocopiat en color perquè ho conegués i relligat amb cura. A cada viatge una gestió o altre feiem per conservar la memòria de l'exili del seu estimat. Un cop va donar-me una vintena d'exemplars de *Les Olives* i els vaig repartir per biblioteques i professors de literatura, una altra avinentesa, tenia certes dificultats, les pensions dels mestres a Mèxic són indignes, la Diputació gironina es porta altre cop també molt bé i la va ajudar.

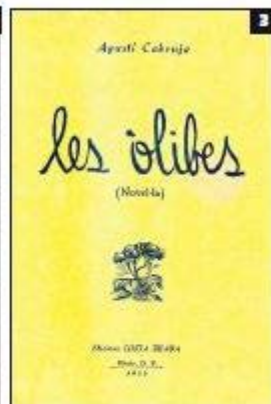
Un dia m'ensenyà una bosseta de plàstic rònc amb imatges

► **IMATGES HISTÒRIQUES.** 1 Rosa Castillo mira dolçament Agustí Cabruja, en un passeig pels carrers de Mèxic. 2 Castillo amb Josep Maria Figueres. 3 Portada de la novel·la *Les Olives* de Cabruja. 4 Tarja d'identitat d'Agustí Cabruja.

de més d'un segle. Era el seu marit de jove i en dir-li com és que les portava damunt així digué simplement: «Sempre està amb mi, a la vora del cor». Una estima com poques hem vist. Cabruja sempre estava disponible, fent de corrector per revistes d'exili, escrivint o amb la vo-

luntat de fer conèixer l'opressió de la seva terra catalana, podia fer-ho amb ganes perquè a casa tenia el dolç amor que el reconfortava des de la llunyania. Per això em sap molt de greu que ella ha vist *Periodistes indòmits* amb la semblança recent de l'home però no un projecte que

ens balla pel cap de recollir les cròniques de guerra a *L'Autonomista* quan Cabruja marxa, il·lusionat i amb ganes, al front d'Aragó. Eren altres temps i històries que cal preservar o la difícil edició del centenar de llargues converses d'exiliats amb fills i dones sovint recollits.